

METODICKÉ DOPORUČENÍ PRO TVORBU PROGRAMŮ DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ V ARTEFILETICE

(materiál vznikl ve spolupráci s doc. PaedDr. Janem Slavíkem, CSc. a doc. PhDr. Richardem Jedličkou, Ph.D.)

Pod pojmem **artefiletika** se rozumí využití uměleckých, zejména výtvarných, výrazových prostředků pro podporu zdravého osobnostního rozvoje dětí, žáků či studentů, získávání sociálních dovedností a osvojení si kulturních hodnot. Cílovou skupinou pro další vzdělávání v artefiletice mohou být všichni pedagogičtí pracovníci vyjmenovaní v § 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v platném znění (dále jen „zákon č.563/2004 Sb.“). Obsahová náplň programu má být vždy rozpracována se zřetelem k úrovni předchozího vzdělání vymezené skupiny pedagogických pracovníků, s ohledem na vývojové potřeby dětí, žáků nebo studentů (dále žáků), na které konkrétní skupina pedagogických pracovníků působí, a s přihlédnutím ke zvláštnostem prostředí, v němž pedagogická, speciálně-pedagogická či pedagogicko-psychologická činnost probíhá.

Vzdělávací programy v artefiletice mají prezenční formu, přičemž mohou být uskutečňovány jako krátkodobé kurzy, střednědobé tréninky a dlouhodobé výcviky.

Krátkodobý kurz artefiletiky má nejméně 8 vyučovacích hodin (nejvíce 69 vyučovacích hodin). Obsahový plán vzdělávacího programu má část teoretickou a praktickou.

Teoretická část tohoto programu je v rozsahu nejméně 3 vyučovací hodiny. Je zaměřena na získání základních poznatků o artefiletice anebo o některém z jejích vybraných témat, o možnostech využití artefiletiky nebo jejího vybraného tématu při výchovně vzdělávacích činnostech a na osvojení si odborného názvosloví ve vztahu k vzdělávací praxi. Při jakémkoli navýšení počtu hodin nad nejnižší stanovený limit je třetina časové dotace věnována teoretické části výuky.

Praktická část má nejméně 5 vyučovací hodiny. Je zaměřena na získávání zkušeností s artefiletickými metodami a technikami, jejichž prostřednictvím dochází u žáků k lepšímu sebepoznávání, zlepšení jejich komunikačních a dalších sociálních dovedností a k osvojení si kulturních hodnot. Nejméně jedna výuková hodina má být na závěr věnována skupinové reflexi a pedagogicko-psychologickému zpracování zážitků z vlastní artefiletické činnosti. Při navýšení počtu hodin nad nejnižší stanovený limit jsou praktické části výuky věnovány dvě třetiny časové dotace, přičemž součástí každé artefiletické činnosti je skupinová reflexe.

Lektor tohoto programu má pedagogické vzdělání získané podle zákona č. 563/2004 Sb., ukončený alespoň střednědobý artefiletický trénink v některém z akreditovaných programů v oblasti artefiletiky či arteterapie a nejméně 4 roky pedagogické praxe.

Odborný garant tohoto programu splňuje odborné předpoklady stanovené pro lektora s tím rozdílem, že jeho pedagogická praxe je nejméně pětiletá.

Střednědobý artefiletický trénink má nejméně 70 vyučovacích hodin. Věcný obsah programu je zaměřen na využití artefiletiky při podpoře zdravého vývoje osobnosti žáků, na rozvoj komunikačních, kulturních a sociálních dovedností. Obsah vzdělávacího programu má část teoretickou a praktickou. Při tvorbě vzdělávacího plánu a stanovení časové posloupnosti obsahových témat je třeba dbát na to, aby výklad (realizovaný např. formou přednášky) byl ve vztahu ke vzdělávací praxi (semináři, rozboru videonahrávky, případové studie apod.), nácvičku určitých metod expresivní tvorby a sebezkušenostnímu tréninku.

Teoretická část tohoto programu je v rozsahu nejméně 32 vyučovacích hodin. Je zaměřena především na získávání a rozšíření poznatků o artefiletice a dalších expresivních výchovných postupech (výchovná dramatika, muzikofiletika apod.), o možnostech využití expresivních výchovných metod při výchovně vzdělávacích činnostech, při osvojování si kulturních hodnot a při preventivně výchovném působení žáky. Z toho nejméně 22 vyučovacích hodin má být věnováno artefiletickému rozboru konkrétních příkladů z pedagogické činnosti, například prostřednictvím případových studií či rozebírání videozáznamu.

Praktická část tohoto programu má nejméně 38 vyučovací hodin. Je zaměřena na získávání soustavné zkušenosti s artefiletickými metodami a technikami, jejichž prostřednictvím dochází u žáků k lepšímu sebepoznávání, zlepšení jejich komunikačních a dalších sociálních dovedností. Nedílnou součástí je sebezkušenostní trénink zaměřený na prohloubení a další zlepšení psychosociálních dovedností u pedagogických pracovníků. Na závěr každého nácvičku artefiletických dovedností je zařazena reflexe zážitků z artefiletických činností.

Lektor tohoto programu má pedagogické vzdělání získané podle zákona č. 563/2004 Sb., v platném znění, ukončený dlouhodobý výcvik v některém z akreditovaných programů v oblasti artefiletiky či arteterapie a nejméně 4 roky pedagogické praxe.

Odborný garant tohoto programu má magisterské vzdělání získané podle zákona č. 563/2004 Sb., v platném znění, ukončený dlouhodobý výcvik v některém z akreditovaných programů v oblasti artefiletiky či arteterapie a nejméně 5 let pedagogické praxe.

Dlouhodobý artefiletický výcvik má nejméně 160 vyučovacích hodin. Obsahový plán vzdělávacího programu má část teoretickou, praktickou, část zaměřenou na metodickou podporu při artefiletické činnosti a poskytování vnější odborné podpory v Balintovské skupině. Výcvik je zakončen vytvořením artefiletického programu pro žáky a jeho obhajobou.

Teoretická část tohoto programu je v rozsahu nejméně 48 vyučovacích hodin. Je zaměřena na získání širších znalostí artefiletických pojmů ve vztahu k přípravě, rozboru a hodnocení výuky; porozumění koncepci, oborové metodice a metodologii artefiletiky. Součástí obsahu jsou znalosti o možnostech využití dalších expresivních metod při výchovně vzdělávacích činnostech a preventivně výchovném působení na žáky.

Praktická část tohoto programu má nejméně 62 vyučovacích hodin. Je zaměřena na systematický rozvoj zkušeností s artefiletickými metodami a technikami, jejichž prostřednictvím dochází u žáků k lepšímu sebepoznávání, zlepšení jejich kulturních, komunikačních a dalších sociálních dovedností. Pedagogičtí pracovníci by měli v rámci této přípravy získat porozumění metodám artefiletiky, jejich postupům a psychologickým účinkům. Součástí praktické části je rovněž nácvik relaxačních dovedností a relaxační techniky za využití hudby, a rozšíření spektra expresivních výchovných metod (např. o postupy dramatické výchovy, pantomimy, muzikofiletiky, expresivní literární tvorby). Na podkladě zkušenosti a rozboru vlastní výuky by měli účastníci umět sestavit artefiletický program, zdůvodnit konkrétní cíle, obsah, metody a formy. Realizovaný program by měli umět vyhodnocovat a inovovat.

Část programu věnovaná metodické podpoře pedagogických pracovníků při jejich vlastní artefiletické činnosti má celkovou časovou dotaci nejméně 50 výukových hodin. Probíhá jednak formou skupinových seminářů a jednak Balintovských skupin. Semináře mají pedagogickým pracovníkům přispět k tomu, aby uměli účelněji pomáhat svým žákům, prohloubili si schopnost profesně analyzovat výuku a posuzovat její kvalitu. Časová dotace pro semináře je nejméně 34 hodin. Nejméně 16 výukových hodin tvoří časovou dotaci pro všechny Balintovské skupiny. Každá má trvání 2 až 3 výukové hodiny. Balintovské skupiny přispívají k lepšímu porozumění psychodynamice interpersonálních vztahů odehrávajících se v pedagogickém procesu. Účastníci se soustředí na kultivaci vztahů mezi pedagogickými pracovníky a žáky, kultivaci vztahů s rodiči žáků a s dalšími osobami odpovědnými za výchovu, včetně hlubšího porozumění příčinám nedorozumění a konfliktních situací.

Lektor zabezpečující teoretickou a praktickou část vzdělávacího programu má pedagogické vzdělání podle zákona č. 563/2004 Sb., ukončený dlouhodobý výcvik v oblasti artefiletiky či arteterapie a nejméně 5 let pedagogické praxe.

U lektora podílejícího pouze na osvojování technik výtvarné tvorby a řemeslných stránek oboru (či na osvojování si jiných uměleckých metod a technik) je požadováno vzdělání podle zákona č. 563/2004 Sb., přiměřeně a 4 roky pedagogické praxe, nebo vzdělání získané studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu arteterapie realizovaném na vysoké škole a 4 roky pedagogické praxe.

Lektor zabezpečující metodickou podporu pedagogickým pracovníkům má magisterské vzdělání získané podle zákona č. 563/2004. Sb., v platném znění, ukončený dlouhodobý výcvik v některém z akreditovaných programů v oblasti artefiletiky či arteterapie, nejméně 5 let pedagogické praxe a je vyškolen pro poskytování metodické podpory (případě vnější odborné podpory) v některém z kurzů akreditovaných MŠMT.

Lektor vedoucí Balintovské skupiny je navíc vyškolen ve výcvikovém programu pro vedoucí Balintovských skupin a má nejméně 5 let pedagogické praxe, nebo je vyškolen pro poskytování metodické podpory v programu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků akreditovaném MŠMT a má nejméně 5 let pedagogické praxe.

Odborný garant tohoto programu má magisterské vzdělání získané podle zákona č. 563/2004 Sb., v platném znění, ukončený dlouhodobý výcvik v některém z akreditovaných programů v oblasti artefiletiky či arteterapie, je vyškolen pro

poskytování metodické podpory (případě vnější odborné podpory) v některém z akreditovaných kurzů a má nejméně 5 let pedagogické praxe.

Základy pedagogického oboru **Artefiletika** vyložil docent Jan Slavík se spolupracovníky v knihách: *Od výrazu k dialogu ve výchově. Artefiletika (Praha: Karolinum, 1997)*, *Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefiletiky), 1. a 2. díl (Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2001, 2004)*, *Umění ve službě výchově, prevenci, expresivní terapii (Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2009)*, *Tvorba jako způsob poznávání (Praha: Karolinum, 2013)*. Navazuje na koncepci tvořivého rozvoje osobnosti objasněnou v knize V. Lowenfelda *Creative and Mental Growth* tím, že vychází z osobnostně formativních principů arteterapie, ale obsahy a svými cíli se artefiletika od arteterapie zřetelně liší.

Arteterapie představuje užití uměleckých prostředků pro potřeby diagnostiky osobnostních a sociálních poruch, jejich terapie, nápravy, převýchovy, výchovy a sociální rehabilitace. Arteterapie je jako terapeutická metoda vyhrazena pouze vymezené skupině pedagogických pracovníků, kteří ji mohou aplikovat v souladu se zněním příslušných právních předpisů. Arteterapeutické postupy užívají v rámci terapeutické činnosti prováděné podle vyhlášky č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče, v platném znění, a vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění, psychologové a speciální pedagogové působící ve školách a školských zařízeních, pedagogičtí pracovníci ve střediscích výchovné péče, ve speciálně pedagogických centrech a v nemocničních školách. Arteterapeutické postupy jsou pedagogickými pracovníky využívány rovněž k nápravě poruch chování a poruch v sociálních vztazích u dětí v zařízeních poskytujících institucionální výchovnou péči podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, v platném znění.